

1941. године; Mitar Papić, Štampana na slobodnoj teritoriji u Bosni i Hercegovini; Filip Kalan Kumbatović, Prilog za proučavanje partizanskih pozorišta u narodnooslobodilačkom ratu na teritoriji Bosne i Hercegovine; Илија Џувалековски, Театар на дело; Браслав Борозан, Театар у НОБ-у; Милена Јовановић-Николић. О приредбата и позоришним претставама у логору на Бањици; Мирослав Лукетић. Платформа НОР-а и револуције у Црној Гори; Jelena Popov, Biblioteke i knjižnice u Vojvodini za vreme drugog svetskog rata. Исто така се објавени и соопштенијата во врска со дискусијата на 4 дискутантани, и тоа: Михаило Апостолски Развојот на културата и науката — фактор за револуционерниот бран на народот; Владо Стругар, Југославија, историско наследство револуције; и Enver Redić, Safet

Krupić (život i rad), Enver Redić, Da li je ustanak 11. oktobra produženje ilindenskog ustanka?

Во зборникот се објавени трудови на учесници со реферати од сите републики и автономни покраини и тоа на јазикот на којшто биле презентирани на собирот со кусо резиме на странски јазик.

Се разбира, објавените трудови ќе покренат и многу нови прашања сврзани со културата и науката во НОБ и Револуцијата, кои што ќе бидат предмет на идни проучувања на оваа проблематика од повеќе аспекти.

Објавувањето на овој зборник претставува драгоцен прилог во збогатувањето на нашата историографија и на современата научна мисла.

Благој СТОИЧОВСКИ

Д-р Новица ВЕЛЈАНОВСКИ, Народната власт во Македонија 1941—1944 „Мисла“, 1983, 1—371

Издавачката организација „Мисла“ од Скопје, која од година во година станува се попозната и поафирмирана издавачка куќа, не само во Македонија и Југославија туку и пошироко, пред извесно време ја издаде публикацијата „Народната власт во Македонија 1941—1944 година“ од Новица Велјановски. Нејзиното издавање не е случајна појава. Тоа е последица на повеќегодишна истражувачка работа и творечка дејност на споменатиов автор врз едно од најзначајните прашања на нашата Народно-ослободителната борба и Социјалистичката револуција. Вистина ова прашање и

досега било повеќе пати предмет на истражување и проучување од страна на познати македонски историчари и правници. Меѓутоа, нивните трудови за народната власт во Македонија главно се однесуваат или на поедини краевни односно на пооделни години, или, пак, на пооделни аспекти на ова прашање, односно политичко-правните и уставно-правните карактеристики. Споменатиов труд на Новица Велјановски претставува прва пообемна монографска студија со поширока историографска и политичко-правна анализа на создавањето и развојот на народноос-

лободителната власт на ослободената и неослободената територија на Македонија во текот на 1941—1944 година.

Изложениот материјал во трудот на Н. Велјановски „Народната власт во Македонија 1941—1944 година“ е презентираан на 371 страница, заедно со прилозите — извори, литература и регистри. Освен предговорот, трудот е поделен во седум глави.

Во првата глава — Народната власт, суштинското прашање на Народноослободителната војна и Социјалистичката Револуција, всушност се разгледуваат општо теоретските поставки во врска со прашањето за народната власт. Најпрво авторот правилно констатира и посебно нагласува дека револуционерната стратегија на КПЈ за револуционерно преземање на власта и за воспоставување на нови органи на власта беше основна база врз која се развиваа сите активности и во создавањето на новиот систем на власта. Потоа, во овој дел на книгата е потенциран и фактот дека, КПЈ, организирајќи ги и поведувајќи ги во борба народите и народностите на Југославија, посебно значајна улога одигра за македонскиот народ, кој во таа борба заедно со другите народи на Југославија се избори за слобода и создавање на своја држава во рамките на една нова демократска федеративна заедница.

Втората глава, која носи наслов — Органите на борбата 1941—1942 година — никулци на новата народна власт е најобемна и во неа се разгледуваат разно-

видните органи на борбата во првите две години од Ослободителната војна, од кои постепено се развиваат и органите на народната власт. Тие се создаваа под разновидни имиња но сите имаа единствена цел да се помогне во победата на Ослободителната војна.

Органите на народната власт во времето на разгорот на Народноослободителната борба, е наслов на третата глава. Во неа се проследува нивниот развојен пат во текот на првата половина на 1943 година. Формирањето на КПМ во март 1943 година, авторот оправдано го оценува како исклучително важен настан и за понатамошното развивање на органите на народната власт. Тој, имено оваа фаза ја оценува како период во кој органите на борбата во Македонија постануваат трајни и вистински органи на народната власт.

Четвртата глава — Подем на народната власт, го опфаќа периодот од август до ноември 1943 година. Во неа авторот анализира мошне значајни настани во овој период, задржувајќи се посебно на улогата и значењето на Преспанскиот состанок на ЦК на КПМ, потоа на улогата на ПЦ на НОВ и ПОМ и на Иницијативниот одбор за свикнување на АСНОМ за развојот на народноослободителната власт.

Периодот што се обработува во петтата глава под наслов — Оформувањето на народната власт — се совпаѓа со периодот на општонародниот карактер на Восстаните во Македонија. Во овој период авторот голем простор отстапува на изградувањето

на системот на народната власт, анализирајќи ги притоа сите видови на народноослободителни одбори од месните до обласните.

Претпоследната шеста глава на трудот е посветена на Првото заседание на АСНОМ во системот на народната власт. Авторот тука посебно се задржува во определувањето на местото на АСНОМ и неговиот придонес во изградувањето на државата на македонскиот народ во рамките на Демократска Федеративна Југославија.

Последната, седма глава на трудот под наслов — Основната дејност на народно-ослободителните одбори — е посветена на дејностите на сите видови народно-ослободителни одбори, како на ослободената така и на сè уште неослободената територија, започнувајќи од улогата на управните органи завршувајќи со општествените дејности.

Во заклучокот, на неколку страници, се осврнува на заедничките карактеристики на најзначајните етапи во создавањето и развитокот на органите на народната власт и дава неколку заклучни констатации за целиот период што е предмет на третирање на трудот.

На крајот, врз основа на опстојното читање на овој труд можеме да ги извлечеме следниве општи констатации:

1. Користењето на богатот архивски материјал и многубројната консултирана литература, како и познавањето на политичкоправните аспекти на третираните проблем, на авторот му овозможиле подлабока проценка и поширока интерпретација на институциите од создавањето на народната власт а со тоа и процесот на создавањето на македонската национална држава во рамките на нова Југославија како федеративна заедница,

2. Авторот извршил успешно структурирање на многу обемниот материјал што се однесува на ова прашање. Посебно за одбележување е тоа што успеал да го издвои главното од споредното. На тој начин ги согледал и истакнал основните стратешки ставови на КПЈ и на военото раководство на народноослободителното движење во врска со прашањето за разбивање на окупаторскиот систем и создавањето на новата, народноослободителната власт.

Според тоа гореспомнатив труд на Н. Велјановски претставува значаен прилог во современата македонска историографија. Истовремено, уверени сме дека овој труд ќе предизвика интерес не само кај научните работници туку и кај пошироката читателска публика.

Владимир КАРТОВ